

Душица Пошић

ДАР ЉУБАВИ

Владимир Тасић, *Ойрошјајни дар*, концерто, Светови, Нови Сад, 2001

„Једини проблем — наћи место
све после тога је мање-више извесно”
Сћанислав Барањчак

Са Владимиром Тасићем (1965) сам се читајући један од мојих омиљених романа, *Повести о Родереру* Гижерма Мартинеза. Изгледа да су се ова два математичара и књижевника упознала на Оксфорду, одакле је роман прослеђен у новосадске *Светиове*. Књига је изашла у беспрекорном преводу (што је у последње време све ређе) Душка Вртунског, пропраћена занимљивим и неконвенционалним поговором Владимира Тасића. Помислила сам: „Овај момак уме да пише.” И нисам погрешила. Његове две књиге прича, које су убрзо уследиле. *Псеудологија фантасџика* (1995) и *Радоси бродоломника* (1997), међутим, нису привукле већу пажњу публике и критике, али је зато његов први роман *Ойрошјајни дар* пожњео велику славу. И да овај увод допуним подацима како је аутор (тренутно) настањен у Канади, где је докторирао математику и предаје на универзитету Њу Брисвик.

Радња романа дешава се 12. 12. 2000, у канадском градићу, где се доселио приповедач (јунаци углавном немају имена), по занимању лекар, сада запослен као виши технички саветник у предузећу које прави образовни софтвер за студенте медицине. Судар са глобалистичким мегалополисом, казала бих — цивилизацијски расцеп, он превладава сећањима на аутентичност сазревања и идеализовани забран завичаја. Реченог дана ње-

му стиже пошилка, лимена кутија, урна, са посмртним остацима његовог брата. Сав пометен, он креће на посао а сећања почињу да се одмотавају: на брата, на њихово одрастање у Новом Саду, на необјашњиви нестанак брата, на његово иселјење... све до познанства са женом. А код куће га чека изненађење. Више него аутобиографских момената, казала бих, у *Ойрошшајном дару* има дослуха са Мартинезом. И његов Родерер, једнако као и Тасићев „брат”, обдарени су ванредним умом, због чега дабоме штрче и своје околине и њених навика. Посреди је такозвани „фаустовски мотив”, који као што знамо још из Гетеа, налаже да знање вишега реда повлачи са собом високу цену. У случају Родерера, то су слабост према наркотицима и смрт. У случају брата — потпуно самоизгнанство и, такође, смрт. У оба случаја — знање вишега реда мора остати тајна јер се она не може изразити недостатним језиком.

И док Родерер успева да склопи целовит систем, дотле је брат право чедо нашег времена. Сваштар. У духу наше расцепкане епохе и њене искидане свести која више није кадра да се склопи, да изнедри целовитост, брат пабирчи разноврсна знања, која оставља расута у својој бележници. До те тачке аутор је у средишту актуелних филозофских и уметничких токова постмодерне. Начин на који се хвата у коштац са затеченим стањем, међутим, самосвојан је и окреће се другачијим решењима. За ишчезлим братом остао је албум са сликама, који је приповедачу приликом изласка из земље запленио цариник. Ту је још споменута бележница, коју је доброно оглодао приповедачев пас. Осим пепела, за братом није остало никаквог материјалног трага па је приповедач принуђен да се обрати сећањима. И док актуелна књижевност полази од (измишљеног) туђег рукописа који „приређује”, од чињеничних података и псеудочињеница, од књижевне прошлости, стварајући нови текст, Тасић у *Ойрошшајном дару* евоцира све те поступке, али тако да их, не без извесне пародијске ноте, у бити укида. Лишен залеђине опипљивога трага, приповедач мора да се суочи са животом. Са стварношћу, тачније са њеним нематеријалним еквивалентом — успоменама.

Ове су попут омче на врату колебљивог самоубице. Иселенику неопходне као ваздух. Једина спона са светом из кога је дошао. Са „његовим” светом. Истовремено, зид који затвара пут у нови живот. Током тог тешког дана приповедач схвата да је оно што *сада* има његов једини свет. Та љубав са женом. Тај дар. Тасић посеже за још једним обрасцем из књижевне традиције на који се почива и Мартине, оличен такође Гетеовим делом, *Папњама младога Верџера*. Реч је о такозваном образовном роману, по коме главни јунак, одрастајући, одбацује своје младалачке идеале, прелама се и прихвата стварност каква јесте. Родерер и брат не успевају да премоште тај јаз, али приповедачу полази за руком да у њој, у дару љубави, напипа лепоту и смисао. Тачније, да један идеал замени другим. Бизарна завршница романа изнова отвара значењског поље овог ионако идејно раскошног дела. Жена, керамичарка, помислила је како је од мужа на дар добила најквалитетнији пепео за печење глине. Пошто су посмртни остаци брата изашли из грнчарске пећи, муж и жена су угледали нешто невероватно:

„Нешто што би се чак и у ова времена свеопште сумње и неверице могло назвати уметношћу, поезијом, сјајем једног великог, превеликог срца.”

Преображај, дар који нудимо заборављајући на себе, предајући се без остатка. Велико, превелико срце, можда највише што у овом животу можемо да дамо. И имамо.

Може се казати да је горњи закључак тек уводни, површински слој значења овог романа велике интелектуалне концентрације. Ако је понегде склон помодностима (неизбежни Јосип Броз) или општим местима (есејизирање о важности националне традиције), темељни идејни фон романа вредан је искупљена. Свет не чине само видљиве и материјалне компоненте већ — ако не и много више — искораци ка другој страни, овде помало иронијски именовани као лирски узлети и трагања за мистеријом. Подсетимо се да ове идеје стижу од једног математичара, чиме он подрива рационалност науке, самим тим и темеље цивилизације на чијем објашњењу света почива наша свест. Наша стварност. Но Тасић иде и корак даље од уобичајених нематеријалистичких учења, која ће сву тежину пребацити ка вишим, трансцендентним сферама: „Мој брат. То је сада само хладно, пребледело тело (...) беживотно, лишено мистерије, тужно у својој тричавој механици која ће и сама нестати, препустити место биологији, хемији, историји.”

Да, лепота и смисао, лирски узлети и мистерија постоје, али само док пулсирају билом живота. Само док се очитују у свој раскоши свог крчког земног трајања. И док они којима је дар упућен могу да га опицају руком. Могу да осете мистичну лепоту његовог тела у вечитом нестајању.

Значењски темељ одредио је и структуру текста. Линеарно приповедање догађаја заменило је преклапање временских токова, док је нарација усмерена мање на конкретна збивања, више на понирање у унутрашњост приповедања, на његова сећања, осећања, доживљаје и размишљања. Преплитање наративних равни и носи добар део дражи Тасићевог писма. Веза структуре дела са музиком, као и завршна идеја о уметности завређују посебну пажњу. Набрајање „техничких” недостатака, понеке нефункционалне епизоде или сувишне реченице, не би нас далеко одвело. Не само зато што их је сразмерно мало, не само зато што је посредни *први* роман младог писца, већ и зато што не утичу на укупан повољан утисак који остаје иза ове добре и инспиративне књиге. Брижљивији однос према језику и стилу, међутим, захтев је који се поставља пред Тасића уколико кани да настави са писањем, али и да, што је важније, одржи те унапреди висок ниво *Ойропшијајног дара*.

Мајсторова жена, други Мартинезов роман на нашем језику, ипак ме је разочарао. Волела бих да са Тасићем не буде тако.